

Załącznik 3

VI. WNIOSKI

1. Zalecenia dotyczące zmiany, dopracowania, modyfikacji projektu dokumentu strategicznego

Na podstawie oceny jakości środowiska na przedmiotowym terenie, łącznych wyników procesu oceny, uwag i stanowisk podmiotów zainteresowanych w procesie oceny, na podstawie protokołu z konsultacji publicznych, Prognozę oraz na podstawie wniosków z ekspertyzy niniejszym zaleca się przy realizacji dokumentu strategicznego wprowadzenie wnioskowanych działań wynikających ze stanowisk podmiotów uczestniczących w procesie oceny, których przestrzeganie przy finalnym dopracowaniu ocenianego dokumentu strategicznego zaleca Ministerstwo Środowiska Naturalnego Republiki Słowackiej. Zaleca się przyjęcie dokumentu strategicznego w brzmieniu, w którym został przedstawiony Ministerstwu Środowiska Naturalnego Republiki Słowackiej jako zmieniony, dopracowany lub zmodyfikowany, przy zachowaniu uwag sformułowanych w części VI.3. niniejszego stanowiska.

Zalecane warunki i działania warunkujące przyjęcie dokumentu strategicznego

Zgodnie z powyższym należy podjąć następujące działania i przyjąć warunki umożliwiające wykluczenie lub ograniczenie negatywnego wpływu realizacji strategii zawartej w dokumencie strategicznym dla następujących faz omawiania i zatwierdzania dokumentu strategicznego w RS i w procesach przygotowania, wyboru i realizacji działań wdrożeniowych realizowanych na terytorium Republiki Słowackiej:

- zapewnić transparentność dalszego postępowania przy negocjowaniu i zatwierdzaniu dokumentu strategicznego i w procesie przygotowania i wyboru działań wdrożeniowych;
- na kolejnych etapach przygotowania dokumentacji ocenić możliwości ujęcia wymogów Ministerstwa Transportu i Budownictwa Republiki Słowackiej podanych w stanowisku nr 20168/2021/OSD/38637 z dnia 30.03.2021 r., ponieważ ich charakter przekracza ramy SEA
- ocenić możliwości włączenia wymogów dotyczących wsparcia realizacji projektów ukierunkowanych na obniżenie oddziaływania turystyki na środowisko naturalne we wrażliwych lokalizacjach (parki narodowe);
- zapewnić proces oceny oddziaływania na środowisko naturalne dla poszczególnych działań wdrożeniowych zgodnie z ustawą nr 24/2006 Zbioru Ustaw w jej aktualnym brzmieniu wraz z informowaniem opinii publicznej o wpływie działań na środowisko naturalne w fazie realizacji działania po jej zakończeniu, poszczególne działania należy oceniać w stosunku do potencjalnych konfliktów ekologicznych, ale także społecznych (presja na mieszkańców, ubóstwo energetyczne, przecinanie się korytarzy ekologicznych, infrastrukturalnych i transportowych, konflikty interesów w związku z wykorzystaniem obszaru, konflikt między interesem publicznym ochrony przyrody a ekonomicznym wykorzystaniem obszaru itp.);
- przy przygotowaniu i wyborze działań realizacji strategii zawartej w Programie wykluczyć znaczne negatywne oddziaływanie na obszary Natura 2000, światowe dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe, ew. wykluczyć działania przynoszące te wpływy;
- przy przygotowaniu i wyborze działań realizacji strategii zawartej w Programie preferować rozwiązania wspierające odporność socjalną i ekonomiczną wspólnot i gospodarek

- regionalnych oraz wykorzystanie charakterystycznego potencjału obszarów przygranicznych;
- w przypadku wszystkich działań wdrożeniowych dokumentu strategicznego wymagać oceny ich istotności dla systemu obszarów chronionych Natura 2000, w przypadku, gdy działania te mają wpływ na ww. obszary, wymagać kompletnej oceny oddziaływania na środowisko zgodnie z ustawą 24/2006 Zbioru Ustaw w jej aktualnym brzmieniu;
  - w przypadku wszystkich działań wdrożeniowych dokumentu strategicznego uwarunkować ich wsparcie z programu spełnieniem wszystkich standardów środowiskowych, także w przypadku efektów synergicznych i narastających, w przypadku działań, dla których nie jest możliwe wykluczenie negatywnego oddziaływania pomimo podjęcia kroków eliminujących i ograniczających takie oddziaływanie konsekwentnie wymagać realizacji działań kompensujących i monitorowania ich skuteczności;
  - przy wyborze działań wdrożeniowych do wsparcia preferować te, które swoim rozwiązaniem przyczyniają się także do rozwiązania aktualnych wyzwań i problemów środowiskowych;
  - w przypadku wszystkich działań wdrożeniowych dokumentu strategicznego uwarunkować ich wsparcie z Programu zgodnością z istniejącymi zintegrowanymi strategiami rozwoju regionalnego i sektorowymi programami krajowymi oraz planami branżowymi (np. gospodarki wodnej, ochrony przeciwpowodziowej, programami opieki nad obszarami chronionymi i in.), przede wszystkim z Narodową Strategią Rozwoju Słowacji do roku 2030, która pełni funkcję Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego (NSRR) i z programami rozwoju gospodarczego i socjalnego jako zintegrowanymi strategiami terytorialnymi w rozumieniu rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2019/176.
  - przy wyborze działań wdrożeniowych dokumentu strategicznego należy poświęcić szczególną uwagę wsparciu działań mających efekt synergii, szczególnie w przypadku planowania zintegrowanych systemów transportowych, połączeń w transporcie drogowym, kolejowym, pieszym i rowerowym wraz z punktową infrastrukturą transportową;
  - w przypadku działań wdrożeniowych dokumentu strategicznego o charakterze inwestycyjnym należy uwarunkować ich wsparcie z programu zgodnością z przepisami prawnymi Republiki Słowackiej obowiązującymi na terenie realizacji danego działania wraz ze zgodnością s obowiązującą dokumentacją zagospodarowania przestrzennego (koncepcja rozwoju terytorialnego Słowacji, regionalny plan zagospodarowania przestrzennego, plan zagospodarowania przestrzennego gminy);
  - w przypadku wszystkich działań wdrożeniowych dokumentu strategicznego uwarunkować ich wsparcie z Programu wykorzystaniem najlepszych dostępnych rozwiązań z punktu widzenia minimalizacji presji środowiskowej, z punktu widzenia wkładu w rozwiązanie istniejących problemów i wyzwań ochrony środowiska naturalnego, w szczególności tzw. rozwiązań „smart” wraz z rozwiązaniami przyjaznymi dla przyrody, rozwiązaniami minimalizującymi zużycie energii, powstawanie odpadów i innej presji środowiskowej, rozwiązań minimalizujących ograniczenie naturalnego obiegu wody i zdolności retencyjnej regionu;
  - przy przygotowaniu i wyborze działań realizacji strategii zawartej w Programie szczególną uwagę należy poświęcić kompleksowej ocenie ich wpływu na składniki środowiska naturalnego w czasie realizacji działań inwestycyjnych oraz w fazie ich eksploatacji (np. w przypadku prac remontowych i budowlanych należy uniemożliwić przedostawanie się substancji zanieczyszczających do wody, uniemożliwić wycieki cieczy roboczych z maszyn do wody i gruntu, w razie potrzeby korzystać z najbliższych źródeł wód podziemnych, korzystać z odpowiednich technologii ograniczających emisję

zanieczyszczeń do atmosfery, tworzyć tereny zielone wzdłuż dróg lądowych, które będą posiadały odpowiednią szerokość, chronić zieleń miejską, korzystać z technologii BAT w poszczególnych projektach, zapewnić ruch wszystkich maszyn po dokładnie wytyczonych drogach dojazdowych, zapewnić odpowiednie zdeponowanie zanieczyszczonej ziemi, warstw ziemi i humusu oraz rekultywację terenu po zrealizowaniu projektów, zminimalizować zajęcia gruntów pod obiekty wysypisk i składowisk, uregulować sposób gospodarowania odpadami);

V celu zapobiegania, eliminacji, minimalizacji i kompensacji przewidywanych wpływów dokumentu strategicznego na środowisko na podstawie identyfikacji przewidywanych wpływów na etapie SEA dla etapu wdrażania dokumentu strategicznego zaleca się podjęcie następujących działań:

Działania w celu złagodzenia wpływów na atmosferę, wpływów hałasu i wibracji, wpływów na mieszkańców i na zdrowie:

- Rozważać alternatywy umieszczenia budowli przy uwzględnieniu odległości od terenów zabudowanych miast i gmin. W przypadku budowli infrastruktury transportowej realizowanych w pobliżu terenów zamieszkałych występuje realne ryzyko, że pod względem emisji (hałas, substancje zanieczyszczające, wibracje) nie będą spełniać wymaganej funkcji obwodnic miejscowości na obecnych szlakach transportowych;
- Projekty infrastruktury dźwiękochłonnej brać pod uwagę także na istniejących odcinkach sieci transportowej, w przypadku których emisja hałasu przekracza limity zdrowotne przyjęte w Republice Słowackiej szczególnie na terenach, w których przebywają wrażliwe grupy mieszkańców (np. szpitale, szkoły, zakłady opieki społecznej), i gdzie na stałe mieszkają ludzie;
- W ośrodkach typu miejskiego występuje duża koncentracja powierzchni, które silnie się nagrzewają i mają dużą pojemność cieplną. Prowadzi to do znacznej akumulacji ciepła w środowisku miejskim i powstawania tzw. miejskich wysp ciepła. Zaleca się na powierzchniach dróg, parkingów, chodników w terenie zabudowanym ośrodków preferować materiały budowlane, które odbijają promieniowanie słoneczne, lub materiały wodoprzepuszczalne;
- Przy projektowaniu wnioskowanych działań inwestycyjnych na terenach zabudowanych preferować rozwiązania techniczne, które minimalizują zajęcia terenów zielonych.

Działania w celu złagodzenia przyszłych zagrożeń związanych ze zmianą klimatu:

- Określić wrażliwość wariantów dużych projektów na ryzyka związane ze zmianą klimatu, określić zakres możliwego narażenia poszczególnych wariantów na obecne i przyszłe zagrożenia, zidentyfikować i priorytetyzować je;
- Dla projektowanych budowli zastosować działania adaptacyjne ukierunkowane na ograniczanie zagrożeń spowodowanych przez zjawiska klimatyczne, które są uzasadnione w warunkach konkretnego projektu;
- Działania adaptacyjne należy zastosować także w przypadku istniejących projektów, które są zagrożone wpływem zjawisk klimatycznych (np. instalacja systemów ochronnych (np. wiatrołomy, ochrona przeciwpowodziowa), instalacja systemów monitorujących, informacyjnych i alarmowych, zarządzanie środowiskowe (np. zalesianie dorzecza), zwiększenie środków na utrzymanie i odbudowę).

Środki w celu złagodzenia wpływu na grunty:

- Rozważać alternatywy dla lokalizacji budowli na gruntach rolnych przy uwzględnieniu ochrony gruntów rolnych o najwyższej klasie i ograniczeniu ingerowania w lasy stanowiące strefy ochronne i lasy specjalnego przeznaczenia;
- Przy projektowaniu wnioskowanych działań projektowych preferować rozwiązania techniczne minimalizujące zajęcia gruntów rolnych lub gruntów leśnych.

Działania mające na celu złagodzenie wpływu na złoża i surowce mineralne, zagrożenia geologiczne:

- W ramach przygotowania i budowy wnioskowanych projektów należy przeprowadzić działania ukierunkowane na zabezpieczenie stabilności środowiska skalnego. Działania te należy projektować na podstawie szczegółowych badań inżynieryjno-geologicznych i hydrogeologicznych;
- W ramach działań projektowych należy uwzględnić także ryzyko kumulatywnego wpływu w przypadku wystąpienia ekstremalnych opadów i powodzi;
- W przypadku konfliktu wnioskowanych projektów z ważnymi stanowiskami geologicznymi, ze złożami surowców mineralnych należy preferować rozwiązanie techniczne, które zminimalizuje wpływ na te miejsca.

Działania w celu złagodzenia wpływów na wody powierzchniowe i gruntowe:

- Należy rozważyć alternatywy lokalizacji budów przy uwzględnieniu ochrony zasobów wody pitnej, naturalnych źródeł leczniczych, naturalnych źródeł wód mineralnych.
- Lokalizacja projektów na terenach ochrony zasobów wody pitnej, w strefach ochronnych źródeł wody pitnej, naturalnych źródeł leczniczych, naturalnych źródeł wód mineralnych jest możliwa przy założeniu, że wyniki badań hydrogeologicznych potwierdzą, że projektowane rozwiązanie techniczne wnioskowanej budowli nie będzie miało wpływu na funkcjonowanie i jakość zbiorników tych wód;
- Wszystkie działania związane z ciekami wodnymi, budowlami inżynierii wodnej oraz mieniem, którym zarządza Słowackie Przedsiębiorstwo Gospodarki Wodnej, przedsiębiorstwo państwowe, należy wcześniej skonsultować i uzgodnić pisemnie;
- Budowle transportowe w miejscu skrzyżowania z ciekami wodnymi muszą charakteryzować się takimi parametrami, aby nie doszło do zmniejszenia profilu przepływu danego cieku wodnego, nie mogą być również przeszkodą w przypadku odpływu tzw. wysokiej wody;
- W ramach przygotowania projektowanej infrastruktury transportowej należy minimalizować ingerencję w koryta cieków wodnych;
- Przy projektowaniu gospodarki wodą pochodzącą z opadów na powierzchniach utwardzonych wnioskowanych projektów należy brać pod uwagę lokalne warunki geologiczne i hydrogeologiczne. Na obszarach, na których jest to możliwe, należy preferować możliwość infiltracji wody opadowej do podłoża. W przypadku zrzutu do cieku wodnego należy poddać go ocenie pod kątem możliwości odprowadzenia kulminacyjnego przepływu oczyszczonych wód opadowych i w miarę potrzeb zaprojektować odpowiednie działania.

Działania w celu złagodzenia wpływów na przyrodę i krajobraz:

- Należy rozważać alternatywy lokalizacji budowli infrastruktury transportowej przy uwzględnieniu ochrony obszarów chronionych zgodnie z ustawą nr 543/2002 Zbioru Ustaw z późniejszymi zmianami (Narodowy System Obszarów Chronionych, Obszary Ochrony Ptactwa, Tereny Mające Znaczenie dla Wspólnoty), należy brać pod uwagę

ochronę drzew chronionych, ważne siedliska, siedliska mające znaczenie dla Wspólnoty);

- Przy projektowaniu wnioskowanych działań należy preferować rozwiązanie techniczne, które minimalizuje zajęcia terenu na obszarach chronionych (Narodowy System Obszarów Chronionych, Obszary Ochrony Ptactwa, Tereny Mające Znaczenie dla Wspólnoty), obszarach ochrony drzew chronionych, ważnych siedlisk, siedlisk mających znaczenie krajowe i znaczenie dla Wspólnoty;
- Kompleksową ocenę przewidywanego wpływu konkretnego wnioskowanego działania w przypadku projektów wykazujących znaczny wpływ na elementy ochrony przyrody i krajobrazu należy przeprowadzić w drodze samodzielnej oceny wpływu wnioskowanej działalności na podstawie konkretnego rozwiązania technicznego i znajomości warunków środowiskowych;
- Zgodnie z dyrektywą środowiskową wpływ każdego wnioskowanego planu lub projektu, który mógłby mieć znaczny wpływ na tereny włączone do systemu Natura 2000, musi zostać poddany ocenie przy wykorzystaniu mechanizmu odpowiedniej oceny jeszcze przed wydaniem pozwolenia na dane działanie. Wynik odpowiedniej oceny jest podstawą do późniejszego wydania pozwolenia;
- W rozwiązaniu technicznym budowli w ramach wnioskowanych projektów na obszarach migracji awifauny, nietoperzy ująć w projekcie bariery chroniące przed wlatywaniem ptaków i nietoperzy;
- We wnioskowanych projektach, które krzyżują się z ważnymi trasami migracyjnymi, należy w przypadku wieloletniej budowy uwzględnić minimalizację wpływów na migrację zwierząt także w czasie budowy. Należy zapewnić utworzenie korytarza przez plac budowy tak, aby było możliwe przejście migrujących zwierząt przez cały czas budowy. Planowany korytarz ekologiczny należy skonsultować z pracownikami służb Państwowej Ochrony Przyrody Republiki Słowackiej;
- Zagospodarowanie zieleni w ramach projektowanych działań zaplanować z wykorzystaniem lokalnych gatunków drzew, szczególnie w obszarze korytarza ekologicznego, z którymi budowla koliduje – zieleń powinna naprowadzać zwierzęta na zaprojektowane rozwiązania umożliwiające migrację. Projekt zagospodarowania zieleni należy skonsultować ze służbami Państwowej Ochrony Przyrody Republiki Słowackiej;
- Nasadzenia zastępcze za usunięte drzewa niestanowiące wegetacji leśnej należy wysadzić w miejscach, w których będą pełnił taką samą funkcję jak ta, która została zlikwidowana przez działania budowlane.

Działania zmierzające do złagodzenia wpływów na dziedzictwo kultury:

- W przypadku kolizji wnioskowanego elementu projektu z terenem objętym ochroną konserwatorską, z zabytkiem kultury narodowej, należy w trakcie przygotowania projektu brać pod uwagę zasady ochrony (należy także przestrzegać zasad obowiązujących w zakresie ochrony panoram i krajobrazu).

Działania w zakresie gospodarki odpadami:

- Przestrzegać celów gospodarki odpadami w zakresie odpadów budowlanych i odpadów z rozbiórki zgodnie z aktualnie obowiązującym Programem Gospodarki Odpadami w zakresie poprawy przygotowania do ponownego użycia, recyklingu i wykorzystania odpadów budowlanych i odpadów z rozbiórki;
- Podczas przygotowania i budowy w ramach projektów przestrzegać działań ukierunkowanych na minimalizację produkcji odpadów budowlanych (zwłaszcza ziemi z wykopów). Dzięki wykorzystaniu ziemi z wykopów w związku z budową zmniejszeniu

ulegną wymogi dotyczące wydobycia nowych materiałów oraz przestaną mieć zastosowanie wymogi obowiązujące w zakresie likwidacji gruntów nieodpowiednich. Dzięki temu zmniejszą się także wymagania w zakresie transportu materiałów, co wpłynie na zmniejszenie emisji hałasu, pyłów i zanieczyszczeń. Synergiczne działanie tych czynników chroni środowisko naturalne i ma pozytywny wpływ na jakość życia;

- Podczas budowy przedmiotowych obiektów, tam, gdzie jest to technicznie możliwe, należy korzystać z odpadów budowlanych z recyklingu;
- Należy tworzyć warunki umożliwiające uproszczone wykorzystanie materiałów z recyklingu w czasie budowy i remontów budowli.

Działania wynikające z doręczonych stanowisk

Wszystkie wymogi, które w rozdziale III.6 „*Stanowiska przedstawione do Prognozy z oceny i ich omówienie*” niniejszego stanowiska Ministerstwa Środowiska Naturalnego Republiki Słowackiej oceniono na podstawie stanowisk przedstawionych przez organy zainteresowane i pozostałe organy w ramach konsultowania Prognozy jako zaakceptowane należy włączyć do projektowej i następnie do wykonawczej części dokumentu strategicznego.

Uwagi, które podmiot zamawiający przyjął do wiadomości jako zalecenia lub zwrócenie uwagi, należy uwzględnić w przygotowaniu aktualizacji w części projektowej i następnie w wykonawczej części dokumentu strategicznego.

Ogólne działania dotyczące przedrealizacyjnego etapu przygotowania poszczególnych projektów podlegających ustawie o ocenie

- Zapewnić konsekwentne stosowanie oceny wpływu na środowisko na poziomie konkretnych działań (projektów) zgodnie z trzecią częścią ustawy o ocenie tak, aby zapewnić ich środowiskowo akceptowalną lokalizację, optymalizację techniczną i technologiczną, wybór najlepszych dostępnych technologii oraz zrównoważenie aspektów środowiskowych, społecznych i ekonomicznych;
- Dla poszczególnych projektów, w przypadku których zakłada się, że mogą mieć samodzielnie lub w połączeniu z innym planem lub projektem znaczący wpływ na obszary Natura 2000 i migrację, należy opracować „Odpowiednią ocenę”, tj. należy ocenić wpływ na obszary włączone do systemu Natura 2000 zgodnie z obowiązującą metodyką;
- Jednocześnie zaleca się dokonanie oceny poszczególnych projektów pod kątem zmian klimatu i zgodnie z procedurami wodnej dyrektywy ramowej.

Przy przygotowaniu konkretnych projektów należy przestrzegać wymogów powszechnie obowiązujących przepisów prawnych w zakresie ochrony i kształtowania środowiska naturalnego i zdrowia mieszkańców, które będą obowiązywać w czasie ich przygotowania i realizacji wraz z powszechnie obowiązującymi przepisami prawnymi w zakresie oceny wpływu na środowisko.